

تحلیل ابعاد عقلانیت حاکم بر مبارزه با استکبار

خدیجه جعفری علی کندی^۱

چکیده

این تحقیق با عنوان «تحلیل ابعاد عقلانیت حاکم بر مبارزه با استکبار»، با هدف بررسی ابعاد مختلف عقلانیت حاکم بر مبارزه با استکبار در دو بعد نظری و عملی است. در بخش نظری، تحقیق بر مبانی فکری و تحلیلی مبارزه با استکبار تمرکز دارد و به‌ویژه بر عقلانیت دینی و شناخت ماهیت استکبار از دیدگاه قرآن و آموزه‌های اسلامی پرداخته است. در بخش عملی، تحقیق به تحلیل راهبردهای عملی مبارزه مانند عقلانیت سیاسی (اتخاذ دیپلماسی هوشمندانه و ایجاد اتحادهای منطقه‌ای)، عقلانیت اقتصادی (کاهش وابستگی به اقتصاد غرب و تقویت تولید ملی) و عقلانیت فرهنگی (مقابله با جنگ نرم از طریق تقویت هویت دینی و ملی و تولید محتوای مستقل) می‌پردازد. شیوه گردآوری اطلاعات به‌صورت کتابخانه‌ای از منابع معتبر قرآنی، دینی، تاریخی و سیاسی انجام گرفته و برای تحلیل داده‌ها از روش‌های تحلیل محتوا و مطالعه موردی استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که عقلانیت نظری با تبیین اصول فکری و تحلیلی مبارزه، پایه‌گذار راهبردهای عملی است که در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی به کار گرفته می‌شوند. نتیجه‌گیری تحقیق این است که برای مقابله مؤثر با استکبار، باید عقلانیت نظری و عملی در کنار هم به کار گرفته شوند تا مبارزه‌ای پایدار و اثربخش در عرصه‌های مختلف ایجاد شود.

واژگان کلیدی: عقلانیت، استکبار جهانی، عقلانیت نظری، عقلانیت عملی.

مقدمه

یکی از اصول اساسی در اندیشه سیاسی اسلام و انقلاب اسلامی، مبارزه با استکبار است. این مبارزه نه تنها یک اقدام احساسی و آرمانی، بلکه حرکتی مبتنی بر عقلانیت و منطق است. عقلانیت در این مسیر، به معنای شناخت صحیح از دشمن، اتخاذ راهبردهای واقع‌بینانه، و استفاده از روش‌های معقول برای مقابله با استکبار جهانی است.

^۱. طلبه سطح ۲ حوزه علمیه زینب کبری سلام الله علیها ارومیه.

این موضوع از آنجا اهمیت دارد که استکبار جهانی، همواره در تلاش برای سلطه بر جوامع اسلامی و به کارگیری ابزارهای مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و رسانه‌ای جهت پیشبرد اهداف خود بوده است. بنابراین، مواجهه با این پدیده نیازمند نگاهی عمیق و راهبردی است که ضمن پرهیز از برخوردهای احساسی و سطحی، بر پایه‌ی اصول عقلانی، تدبیر و آینده‌نگری استوار باشد.

تجربه تاریخی نشان داده است که ملت‌هایی که در برابر استکبار ایستادگی کرده‌اند، زمانی توانسته‌اند به موفقیت دست یابند که علاوه بر ایمان و اراده قوی، از تحلیل صحیح شرایط، برنامه‌ریزی دقیق، و بهره‌گیری از ظرفیت‌های داخلی و بین‌المللی برخوردار بوده‌اند. از این رو، درک صحیح از ابعاد عقلانیت در مبارزه با استکبار، به عنوان یک راهبرد کلان، می‌تواند نقشه راهی برای جوامع اسلامی و آزادی‌خواهان جهان باشد.

این مقاله، تلاش می‌کند تا ابعاد مختلف عقلانیت حاکم بر مبارزه با استکبار در دو سطح عقلانیت نظری (مبانی فکری و تحلیلی) و عقلانیت عملی (راهبردها و شیوه‌های مبارزه) مورد بررسی قراردهد تا روشن شود که چگونه می‌توان با اتخاذ رویکردی هوشمندانه، به مقابله مؤثر با استکبار جهانی پرداخت.

اهمیت این تحقیق در تبیین نقش عقلانیت در مبارزه با استکبار جهانی است؛ چراکه مواجهه موفق با سلطه‌گری مستلزم شناخت عمیق از راهبردهای استکباری، پرهیز از برخوردهای احساسی، بهره‌گیری از تجارب تاریخی و اتخاذ راهکارهای مؤثر در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی است. این پژوهش با تحلیل ابعاد نظری و عملی عقلانیت در این مبارزه، به تقویت استقلال ملی، کاهش آسیب‌ها، و افزایش کارآمدی راهبردهای مقابله‌ای کمک می‌کند.

مطالعات پیشین درباره مبارزه با استکبار عمدتاً به بررسی ابعاد سیاسی، اقتصادی و فرهنگی آن پرداخته‌اند. در اندیشه اسلامی، آثاری به مبانی قرآنی و روایی این مبارزه اشاره کرده‌اند و در حوزه علوم سیاسی، تحلیل‌هایی درباره نقش استکبار جهانی در سلطه‌گری و راهبردهای مقابله با آن ارائه شده است. همچنین، پژوهش‌هایی درباره تجربیات تاریخی جنبش‌های ضد استکباری مانند انقلاب اسلامی ایران و مقاومت‌های منطقه‌ای انجام شده که بیشتر بر مبانی ایدئولوژیک و سیاست‌های اجرایی تمرکز داشته‌اند. از جمله تحقیقات انجام شده در این زمینه عبارتند از؛

کتاب استکبار ستیزی در قرآن نوشته سیدحسین نوری است. این کتاب را نشر میراث ماندگار در سال ۱۴۰۱ منتشر کرده است. کتاب استکبار ستیزی در کلام امام خامنه‌ای (مد ظله العالی) که توسط مؤسسه فرهنگی سراج اندیشه اسلامی تدوین شده و در سال ۱۳۹۷ توسط انتشارات سراج اندیشه اسلامی منتشر شده است.

همچنین، کتاب «مبانی دینی استکبار ستیزی و اصول مواجهه با نظام سلطه و استکبار جهانی» از موسسه فرهنگی هنری فخرالائمه در سال ۱۳۹۴، اثری بنیادی و فاخر در راستای تقویت بنیان های قوی «اصل استکبار ستیزی» و آشنایی با ماهیت، ابعاد و آفت های این واجب اسلامی بوده است.

پایان نامه کارشناسی ارشد اصول و روش های برخورد با استکبار در قرآن و حدیث اثر طاهره حیدرنژاد که در سال ۱۳۹۳ در دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه ایلام دفاع شده است.

مقاله اصول و روش های مبارزه با استکبار از نگاه قرآن، اثر علی اکبر صیدی ک در سال ۱۳۹۷ در یازدهمین همایش بین المللی پژوهش های قرآنی ارائه شده است. مقاله شیوه های مبارزه با استکبار در ابعاد سیاسی و نظامی از منظر آیات و روایات اثر سیده زینب نورالحسینی، که در همایش حقوق بشر آمریکایی در سال ۱۴۰۱ ارائه شده است. مقاله شیوه های مقابله با استکبار سیاسی از نگاه قرآن اثر رضا مهدیان فر که در سال ۱۴۰۱ در شماره ۳۸ فصلنامه سیاست مطالعیه به چاپ رسیده است.

این پژوهش با تمرکز بر عقلانیت حاکم بر مبارزه با استکبار، نگاهی نوین و راهبردی به این موضوع ارائه می دهد. برخلاف مطالعاتی که بیشتر به جنبه های احساسی یا صرفاً ایدئولوژیک پرداخته اند، این تحقیق با تفکیک عقلانیت نظری و عملی، چارچوبی تحلیلی برای یک مواجهه آگاهانه و منطقی ترسیم می کند. نوآوری این پژوهش در ارائه مدلی است که ضمن تأکید بر اصول اسلامی، به اتخاذ راهکارهای کارآمد در سطوح سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کمک می کند.

مفهوم شناسی

۱. استکبار

از نظر لغوی، «استکبار» از ماده «کبر» است. لغت شناسان «کَبَر» را بزرگ شمرده و «کِبر» را عظمت و کبریا^۱ معنا کرده و نیز آن را مقابل صَغَر و کوچکی دانسته «کِبَر» را به عظمت تفسیر کرده اند.^۲ این واژه با «کبر» و «تکبر» هم ریشه است و به معنی سرکشی آمده است. «استکبار» مصدر باب «استفعال» و آن را هم معنی «کبر» و «تکبر» به معنی «تعظم» و «بزرگی» دانسته اند.^۳ همچنین «استکبار» را به معنی «طلب بزرگی کردن»

۱. اسماعیل بن حماد جوهری، الصحاح: تاج اللغة و صحاح العربیه، ج ۲، ص ۸۰۱؛ احمد بن محمد فیومی، المصباح المنیر فی غریب الشرح الکبیر، ج ۲، ص ۲۰۸.

۲. احمد ابن فارس، معجم مقاییس اللغة، ج ۵، ص ۱۵۳.

۳. حسین بن راغب اصفهانی، مفردات الفاظ قرآن، ص ۴۲۲.

آورده‌اند بر خلاف «تکبر» که ممکن است «بزرگی همراه با استحقاق و سزاواری» باشد چه اینکه در مورد حق تعالی تکبر صحیح است و ممکن است استحقاق سزاوار آن نباشد.^۱

در اصطلاح نیز، اِسْتِكْبَار دو وجه دارد: اول این است که انسان قصد کند و بخواهد که بزرگ شود و اگر این حالت در مورد چیزی است که الزم^۲ و واجب می‌شود یا در مکان و زمانی است که بزرگی و استکبار در آن واجب است، آن استکبار محمود و پسندیده است. کبر و بزرگی فقط مخصوص خداوند است و البته رفتار به ظاهر متکبرانه فرد از وجود کبر در نفس او نشئت نمی‌گیرد، بلکه توصیه و راهکاری قرآنی برای مقابله با مستکبرین است و نوعی بیان حقیقت و اثبات حقانیت است. دوم استکبار در افزون طلبی و برتری جوئی، بطوری که از نفس و وجود او چیزی که شایسته او نیست و از آن او نیست آشکار شود که این استکبار، مذموم و ناپسند است و بر همین اساس است آیاتی که در قرآن وارد شده است. ابن منظور معنای استکبار را این‌گونه بیان کرده است: «الاستکبار: الامتناع عن قبول الحق مُعَانِدَةً وَ تَكَبُّراً»^۳ نپذیرفتن حق از روی عناد و تکبر.

واژه استکبار بر روی زمین در کلام قرآن، فقط معنای مذموم برتری جوئی و برتری طلبی نابحق را متحمل است و ذو وجه نیست که در تصریح این بیان باید گفت علامه طباطبائی می‌فرماید: «قوله تعالى: فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ...»^۴ قوله: «بِغَيْرِ الْحَقِّ» قید توضیحی للاستکبار فی الارض فإنه بغیر الحق دائماً و الباقي ظاهر»^۵؛ در آیه مذکور کلمه «بغیر الحق» قیدی توضیحی است. (چون استکبار در زمین دو جور نیست، یکی به حق و یکی به غیر حق) و استکبار همیشه نارواست پس آوردن آن جز برای توضیح نمی‌تواند باشد و بقیه الفاظ آیه روشن است.

الف. عقلانیت نظری (مبانی فکری و تحلیلی)

مبارزه با استکبار، علاوه بر یک حرکت سیاسی و اجتماعی، دارای پشتوانه‌ای فکری و تحلیلی است که آن را از یک تقابل صرفاً احساسی متمایز می‌سازد. عقلانیت نظری ناظر به عقاید و جهان بینی‌ها عبارت است از تسلط هر چه دقیق‌تر بر واقعیت، توسط مفاهیم انتزاعی.^۵ عقلانیت نظری در این مبارزه، شامل اصول و مبانی فکری‌ای

۱. احمدبن علی طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۱۴۶.

۲. ابن منظور، لسان العرب، ج ۵، ص ۱۲۶.

۳. فصلت، آیه ۱۵.

۴. سیدمحمدحسین طباطبائی، المیزان، ج ۱۷، ص ۳۷۶.

۵. محمدحسین بهمن پور، فراز و نشیب عقلانیت، ص ۴۸.

است که مشروعیت، ضرورت و جهت‌گیری آن را تبیین می‌کند. این نوع عقلانیت، مبتنی بر آموزه‌های دینی، تجارب تاریخی و تحلیل منطقی از ماهیت استکبار جهانی است و بر لزوم شناخت دقیق دشمن، اتخاذ مواضع مبتنی بر منافع امت اسلامی و پرهیز از تصمیمات هیجانی تأکید دارد. در این بخش، به بررسی مبانی دینی و قرآنی در مواجهه با آن پرداخته می‌شود.

۱. عقلانیت دینی

بر مبنای آموزه‌های قرآنی و روایی، مبارزه با استکبار یک اصل اعتقادی و تکلیف الهی است. آیات متعددی در قرآن کریم وجود دارد که می‌توان استکبار ستیزی را از آنها برداشت کرد. در منطق قرآن کریم هرگاه بخواهیم از تکبر و استکبار بحث کنیم، باید به سرگذشت و قصه خلقت حضرت آدم علیه السلام و دستور خداوند مبنی بر سجده تمام ملائک بر وی و به دنبال آن استکبار ابلیس اشاره نمود؛ زیرا ابلیس سردمدار بزرگ جبهه استکبار است که برای نخستین بار این علم را برداشت و پیشوایی مستکبران را بر عهده گرفت.^۱ در قرآن کریم خداوند در سوره بقره به این مطلب اشاره می‌کند، آنجا که می‌فرماید: «وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ» و چون فرشتگان را فرمودیم: «برای آدم سجده کنید»، پس بجز ابلیس - که سر باز زد و کبر ورزید و از کافران شد - [همه] به سجده درافتادند.^۲

در این آیه، شیطان اغواگر آدم شد و امر خداوند خطاب به همه فرشتگان، (حتی جبرئیل و میکائیل) بود که همه سجده کردند به جزء ابلیس که طبق نظر مشهور مفسران، از طایفه جن بود.^۳ دلیل این مخالفت، کبر و غروری بود که بر او چیره شده و خود را برتر از آدم می‌دانست و گفت: «قَالَ أَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا؛ آیا برای کسی که از گل آفریدی سجده کنم؟»^۴ لذا علّت کفر او همین بود که فرمان حکیمانه پروردگار را نادرست شمرد. عبارت «كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ» در آیه فوق نشان از این دارد که او قبل از این حساب خود را از گروه فرشتگان و عبادت کنندگان پروردگار جدا کرده و در سر فکر استکبار را می‌پروراند.^۵

۱. محمد فرقانی، سرزمین یادها و نشانه‌ها، ص ۲۹.

۲. بقره، آیه ۳۴.

۳. احمد بن علی طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ترجمه محمد رازی، ج ۱، ص ۱۸۸.

۴. اسراء، آیه ۶۱.

۵. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۱۸۳.

۳. عقلانیت اقتصادی

در مواجهه با استکبار جهانی، عقلانیت اقتصادی به عنوان یکی از ارکان مهم مبارزه، نه تنها در کاهش وابستگی به اقتصاد غرب بلکه در تقویت اقتصاد داخلی و ایجاد شبکه‌های تجاری مستقل از اهمیت بالایی برخوردار است. این رویکرد از یک سو به کاهش آسیب‌پذیری در برابر تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی استکبار و از سوی دیگر به تحقق استقلال اقتصادی و ارتقای قدرت ملی منجر می‌شود. عقلانیت اقتصادی ایجاب می‌کند که کشورها از وابستگی به اقتصادهای سلطه‌گر بپرهیزند و در مسیر توسعه تولید داخلی و گسترش روابط اقتصادی با کشورهای همسو حرکت کنند.

اول. کاهش وابستگی به اقتصاد غرب

یکی از اصلی‌ترین اهداف عقلانیت اقتصادی در مبارزه با استکبار، کاهش وابستگی به اقتصاد غرب و جلوگیری از کنترل‌های اقتصادی است که از سوی قدرت‌های استکباری بر کشورها تحمیل می‌شود. کشورهای مستقل باید راهکارهایی را به کار گیرند که از تأثیرات منفی تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی استکبار بکاهد و اقتصاد خود را متنوع و مقاوم سازند. این امر نه تنها باعث کاهش آسیب‌پذیری در برابر تهدیدات خارجی می‌شود بلکه زمینه‌ساز استقلال اقتصادی و رشد پایدار خواهد بود.^۱

دوم. گسترش تولید ملی

گسترش تولید ملی و تقویت ظرفیت‌های داخلی از دیگر ابعاد عقلانیت اقتصادی است که به‌ویژه در مقابل فشارهای اقتصادی استکبار و بحران‌های جهانی بسیار حیاتی است. کشورهای مستقل باید تولید داخلی را افزایش دهند، به ویژه در بخش‌هایی که وابستگی به واردات از کشورهای غربی بیشتر است. این امر موجب افزایش اشتغال، کاهش بیکاری، تقویت زیرساخت‌ها و در نهایت استقلال اقتصادی می‌شود.^۲

سوم. ایجاد شبکه‌های تجاری مستقل

عقلانیت اقتصادی در مبارزه با استکبار، همچنین بر ایجاد شبکه‌های تجاری مستقل تأکید دارد. یکی از امور مسلم، بلکه ضروری دین اسلام، نفی سبیل و قطع راه‌های سلطه کفار و اجانب بر مسلمانان و جامعه اسلامی است. این تکلیف در قرآن به صورت خبر آمده است: «لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا»^۳ نه به شکل

۱. روح اله محمدی، شاخصه‌های اقتصاد مقاومتی مبتنی بر استکبار ستیزی از منظر قرآن کریم، ص ۵۵.

۲. علیرضا بخش میدانی، هادی جمشیدیان، راهبردهای قدرت نرم اقتصادی نظام جمهوری اسلامی ایران در تقابل با جنگ نرم استکبار، ص ۲۳.

۳. نساء، آیه ۱۴۰.

جمله انشایی و امری. در اصول فقه ثابت شده که این گونه واجبات با اهمیت تر مورد تأکید بیشتر شارع هستند. خداوند متعال در این آیه فرموده است که کفار راهی برای سلطه به مسلمانان و جوامع اسلامی ندارند. اگر این آیه را به عنوان خبر تلقی کنیم از آن کذب لازم می‌آید و تعالی الله عن ذلک. از این جهت، باید آیه را حمل بر جمله انشایی و امر نموده و قایل شویم به این که خداوند از این بیان می‌خواسته است یک تکلیف و امر مؤکد بر مسلمانان و حکومت اسلامی را بیان نماید که آنان باید تمام راه های تسلط کفار بر خود و جامعه خود را قطع و سد نمایند. این امر آن قدر مورد تأکید خداوند است که تحقق آن به وسیله مسلمانان، مفروغ عنه گرفته شده و به صورت یک خبر القا شده است.^۱

فقه‌ها این اصل رکن فرهنگ اسلامی را به صورت یک قاعده مهم فقهی در آورده اند و تحت عنوان «نهی سبیل» درباره آن و از جزئیات آن بحث می‌کنند؛ و مبنای استنباط و اجتهاد بسیاری از احکام فرعی در موضوعات مختلفی در باب معاملات، روابط بین مسلم و غیر مسلم، اجرای حدود و مجازاتها قرار داده اند.^۲

جریان این قاعده در باب معاملات و مسائل اقتصادی دو ویژگی مهم نظام اقتصاد اسلامی را به دست می‌دهد، اول: استقلال اقتصادی نظام اسلامی و دوم: برتری نظام اقتصادی اسلام بر سایر نظام ها. متأسفانه کشورهای اسلامی به خاطر عقب ماندگی از آیات قرآن کریم و تعالیم اسلام هنوز نتوانسته اند این دو ویژگی را برای نظام اقتصادی خود دست و پا کنند. اقتصاد جوامع اسلامی یکی از راه های نفوذ و سلطه بر کفار است. از این رو، استقلال و برتری اقتصادی جامعه اسلامی یکی از مهمترین راه های نفی سبیل و قطع کانال نفوذ و سلطه کفار بر مسلمین است. آنچه مسلم است استقلال و برتری اقتصادی در گرو توسعه اقتصادی و برخورداری از نظام اقتصادی سالم و رو به رشد اسلامی است؛ بنابراین از قاعده نفی سبیل وجوب توسعه اقتصادی در جوامع اسلامی بر مسلمانان و حکومت اسلامی استنباط می‌گردد.^۳

براین اساس، عقلانیت اقتصادی در مبارزه با استکبار جهانی، با کاهش وابستگی به اقتصاد غرب، گسترش تولید ملی، و ایجاد شبکه‌های تجاری مستقل به تقویت قدرت اقتصادی کشورها می‌پردازد. این رویکرد باعث کاهش آسیب‌پذیری در برابر تحریم‌ها و فشارهای استکباری می‌شود و زمینه‌ساز استقلال اقتصادی، رشد پایدار و تقویت جایگاه بین‌المللی کشورها می‌گردد. از طریق این استراتژی‌ها، کشورها می‌توانند در برابر سلطه‌گری اقتصادی ایستادگی کرده و از توانمندی‌های داخلی خود بهره‌برداری نمایند.

۱. احمد علی یوسفی، ماهیت و ساختار اقتصاد اسلامی، ص ۹۷.

۲. سید حسن بجنوردی، القواعد الفقهیه، ج ۲، ص ۱۵۷.

۳. سید حسین میر معزی، نظام اقتصادی اسلام (اهداف و انگیزه‌ها)، ص ۲۷.

نتیجه‌گیری

تحلیل ابعاد عقلانیت حاکم بر مبارزه با استکبار در دو بعد عقلانیت نظری و عقلانیت عملی قابل بررسی است که هریک از این ابعاد در فرایند مبارزه با استکبار جهانی نقش کلیدی ایفا می‌کنند.

در عقلانیت نظری، مبانی فکری و تحلیلی مبارزه با استکبار بر اساس عقلانیت دینی و شناخت ماهیت استکبار شکل می‌گیرد. عقلانیت دینی با تکیه بر آموزه‌های قرآن کریم و سیره معصومین علیهم السلام، مشروعیت مبارزه با ظلم و فساد جهانی را تبیین می‌کند و بر لزوم بیداری و آگاهی ملت‌ها از ماهیت استکبار تأکید دارد. شناخت درست از دشمن و تحلیل ماهیت استکباری که بر مبنای سلطه‌طلبی، استثمار منابع و تضعیف هویت‌های دینی و فرهنگی ملت‌ها است، ابزار مهمی برای اتخاذ راهبردهای مناسب در برابر این قدرت‌های ظالم است.

در عقلانیت عملی، این مبانی فکری و تحلیلی به راهبردها و شیوه‌های مبارزه عملی تبدیل می‌شود. راهبردهایی چون مقابله دیپلماتیک هوشمندانه، ایجاد اتحادهای منطقه‌ای، تقویت مقاومت فرهنگی و اقتصادی و استفاده از ظرفیت‌های داخلی و بین‌المللی از جمله اقدامات عملی است که در مقابل تهدیدات استکباری باید به کار گرفته شود. این راهبردها ضمن حفظ استقلال و عزت ملی، به مقابله با سلطه‌گری جهانی کمک می‌کنند و زمینه‌ساز استقامت در برابر فشارهای اقتصادی، فرهنگی و نظامی می‌گردند.

در نهایت، مبارزه با استکبار به‌ویژه در دنیای معاصر، نیازمند تفکر عقلانی در هر دو بعد نظری و عملی است. این مبارزه نمی‌تواند تنها به تکیه بر شعارهای هیجانی یا صرفاً اقدامات تهاجمی محدود شود؛ بلکه باید با درک صحیح از شرایط و واقعیت‌های جهانی، و با اتخاذ راهبردهای متوازن، هوشمندانه و منطبق بر اصول دینی و ملی انجام گیرد. به این ترتیب، عقلانیت نظری و عملی در کنار هم می‌تواند به تحقق اهداف ضد استکباری کمک کند و راه را برای استقلال، پیشرفت و مقاومت پایدار هموار سازد.

فهرست منابع

قرآن کریم

نهج البلاغه

کتب فارسی

۱. بهروزلک، غلامرضا، نقش دین در همبستگی اجتماعی با تاکید بر اندیشه و آرای امام خمینی ره، تهران: انتشارات چاپ و نشر عروج، ۱۳۸۸ ش.
۲. بهمن پور، محمدسعید، فراز و نشیب عقلانیت، تهران: نوادر، ۱۳۷۹ ش.
۳. خمینی، روح الله، صحیفه امام، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۹ ش.
۴. سریع القلم، محمود، عقلانیت و آینده توسعه یافتگی ایران، تهران، مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه، ۱۳۸۲ ش.
۵. طبرسی، احمد بن علی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ترجمه محمد رازی، تهران: نشر طوس، ۱۳۷۲ ش.
۶. فرقانی، محمد، سرزمین یادها و نشانه‌ها، تهران: مشعر، ۱۳۸۴ ش.
۷. فوزی، یحیی، اندیشه سیاسی امام خمینی، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۸۹ ش.
۸. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ ش.
۹. میرمعزی، سیدحسین، نظام اقتصادی اسلام (اهداف و انگیزه‌ها)، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۷۸ ش.
۱۰. نخعی، هادی، توافق و تزامم منافع ملی و مصالح اسلامی، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، ۱۳۷۶ ش.
۱۱. نوید، مهدی، فرهنگ و مقاومت فرهنگی، تهران: انتشارات فلق، ۱۳۷۷ ش.
۱۲. یوسفی، احمد علی، ماهیت و ساختار اقتصاد اسلامی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۷۹ ش.

کتب عربی

۱۳. ابن فارس، احمد، معجم مقاییس اللغة، بیروت: مکتب الاعلام الاسلامی، ۱۴۰۴ ق.
۱۴. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: دارصادر، ۱۴۱۰ ق.
۱۵. بجنوردی، سید حسن، القواعد الفقهیة، قم: مدرسه الامام امیر المومنین، ۱۴۱۱ ق.
۱۶. جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح: تاج اللغة و صحاح العربیه، بیروت: دارالعلم الملايين، ۱۳۷۶ ق.
۱۷. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآن، تهران: نشر مرتضوی، ۱۳۷۴ ق.
۱۸. طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان، قم: جامعه المدرسين الحوزة العلمیه بقم، موسسه النشر الاسلامی، ۱۴۱۴ ق.
۱۹. فیومی، احمد بن محمد، المصباح المنیر فی غریب الشرح الکبیر، قم: موسسه دارالهجر، ۱۴۱۴ ق.

۲۰. اسدی، حیدر، استکبار ستیزی در اندیشه های امام خمینی، یازدهمین همایش بین المللی پژوهش‌های قرآنی، ۱۳۹۷.
۲۱. بخش میدانی، علیرضا و هادی جمشیدیان، راهبردهای قدرت نرم اقتصادی نظام جمهوری اسلامی ایران در تقابل با جنگ نرم استکبار، مطالعات دفاعی استراتژیک، دوره ۱۴، شماره ۶۳، ۱۳۹۵.
۲۲. جعفری، علی اکبر و سیدمحمدجواد قربی، راهبردهای مقابله با سلطه فرهنگی نظام استکبار در اندیشه سیاسی امام خمینی ره، پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال سوم، شماره ۹، ۱۳۹۲.
۲۳. جوینی پور، سیما و سهیلا پیروزفر، گونه شناسی استکبار و ماهیت آن در قرآن کریم، فصلنامه مطالعات قرآن و حدیث، سال دوازدهم، شماره اول، ۱۳۹۷ش.
۲۴. شرف الدین، سیدحسین، نقش رسانه های جمعی در انتقال ارزش های اجتماعی، معرفت، سال بیست و یکم، شماره هشتم، پیاپی ۱۷۹، آبان ۱۳۹۱.
۲۵. کریمی، علی و اکبر بابایی، امنیت ملی از منظر امام خمینی ره، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۹۰ش.
۲۶. محسن زادگان، امیر و رسول حسینی، تاثیر دیپلماسی بر قدرت ملی ایران در عرصه جهانی، مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، دوره ۲، شماره ۳، ۱۳۹۰ش.
۲۷. محمدی، روح اله، شاخصه‌های اقتصاد مقاومتی مبتنی بر استکبار ستیزی از منظر قرآن کریم، یازدهمین همایش بین المللی پژوهش‌های قرآنی، ۱۳۹۷.